

Костянтин Анатолійович МАМОНОВ

доктор економічних наук,
професор,
завідувач,

кафедра земельного адміністрування та геоінформаційних систем,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
E-mail: kostia_mamonov@mail.ru

Володимир Анатолійович ВЕЛИЧКО

здобувач,

кафедра земельного адміністрування та геоінформаційних систем,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
E-mail: kostia_mamonov@mail.ru

**РЕЙДЕРСТВО НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ:
СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ**

Мамонов, К. А. Рейдерство на підприємствах паливно-енергетичного комплексу: стан та особливості здійснення [Текст] / Костянтин Анатолійович Мамонов, Володимир Анатолійович Величко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 1. – С. 206-212. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Метою статті є характеристика стану та виявлення особливостей здійснення рейдерства в паливно-енергетичному комплексі. Для досягнення поставленої мети вирішуються завдання: визначено поняття «рейдерство» та розроблено концепцію «рейдерської привабливості», охарактеризовано стан і напрями трансформацій паливно-енергетичного комплексу, вказано фактори, які впливають на формування й здійснення рейдерських атак.

Особливе значення має запропоноване визначення рейдерства, яке характеризується з позиції комплексу дій, що спрямовані на створення негативної ситуації, яка призводить до порушення «нормального» функціонування суб'єктів господарювання у сфері паливно-енергетичного комплексу або до їх захоплення. Запропонована концепція «рейдерської привабливості» як системи поглядів, що містить нормативно-правовий і інформаційний базис, процедури оцінки відносно визначення інтегрального критерію, формування інформаційно-аналітичного забезпечення та прийняття управлінських рішень щодо протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу. Визначено необхідність функціонування спеціального підрозділу для забезпечення протидії рейдерству, який діє на основі відповідного положення, що має розділи: нормативно-правове забезпечення, яке регулює його діяльність; права та обов'язки; функції; структура управління; напрями та особливості протидії силовому захопленню підприємств паливно-енергетичного комплексу; імплементація напрямів функціонування спеціалізованого підрозділу у функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу; забезпечення взаємодії спеціалізованого підрозділу з іншими структурними елементами підприємств паливно-енергетичного комплексу. Визначено необхідність застосування антирейдерського кодексу, який полягає у формуванні та реалізації комплексу заходів для протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу, при цьому враховуються: особливості інформаційної політики, напрями застосування нормативно-правового забезпечення, корпоративні взаємовідносини, рівень взаємодії між підрозділами підприємств паливно-енергетичного комплексу та різними групами зацікавлених осіб, напрями та заходи щодо протидії рейдерству, встановлення відповідальних осіб за реалізацію зазначених напрямів і заходів. Проведений аналіз стану та особливостей рейдерства у паливно-енергетичному комплексі дозволив створити інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, враховуючи напрями взаємодії між зацікавленими особами.

Ключові слова: паливно-енергетичний комплекс; рейдерство; протидія рейдерству підприємства; «рейдерська привабливість».

Kostyantyn Anatoliyovych MAMONOV

Doctor of Sciences (Economic),
Professor,
Head,
Department of Land Administration and GIS,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
E-mail: kostia_mamonov@mail.ru

Volodymyr Anatoliyovych VELYCHKO

PhD student,
Department of Land Administration and GIS,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
E-mail: kostia_mamonov@mail.ru

RAIDING ON ENTERPRISES OF FUEL AND ENERGY COMPLEX: STATUS AND FEATURES OF IMPLEMENTATION

Abstract

The article aims to make the characteristics of state and to identify the peculiarities of raiding on the enterprises of fuel and energy sector. To achieve the goals the following tasks should be solved: to define the concept of "raiding", to develop the concept of "raiding appeal", to describe the status and trends of transformation of fuel and energy sector, to identify the factors that influence the formation and implementation of raider attacks. The authors' definition of "raiding" has acquired the significant importance. It is characterized from the position of the complex of actions which aim to create a negative situation that leads to disruption of "normal" functioning of the entities in the energy sector or to their capture. The proposed concept of "raiding appeal" is considered as a system of believes, which includes the legal and information basis, evaluation procedures relating to setting of the integral criterion, the formation of information and analytical support and management decisions to counter raiding on the fuel and energy complex. It has been determined the necessity of the operation of a special unit to provide counteraction to raiding, which operates on the basis of the relevant provisions. It includes the following sections: regulatory and legal framework which governs its activities; rights and obligations; function; management structure; trends and features of combating forced seizure of the fuel and energy complex; implementation areas of functioning unit specialized in the operation of the fuel and energy complex; interoperability of specialized unit with other structural elements of the fuel and energy complex. It has been determined the need for antiraiding Code, which is to create and implement a set of measures to counteraction to raiding on the enterprises of the fuel and energy complex. Herewith, we should consider the features of information policy, directions of application of legal security, corporate relationships, the level of interaction between units of fuel and energy complex and different groups of stakeholders, directions and measures to counteraction to raiding, the definition of responsible persons and presented directions and implementation activities. The analysis of the status and characteristics of raiding in the energy complex have allowed us to create an information basis for management decisions, including areas of cooperation between stakeholders.

Keywords: fuel and energy complex; raiding; counter raiding; companies; "raider appeal".

JEL classification: 010, 032, 038

Вступ

Функціонування паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) впливає на функціонування інших галузей економіки держави та забезпечує розвиток України. Значення паливно-енергетичного комплексу полягає у формуванні соціально-економічної безпеки суспільства, яка створює систему відповідних відносин. Проте за роки незалежності України внаслідок низького рівня розвитку ринкових відносин у паливно-енергетичному комплексі, використання «тіньових» схем, значного впливу олігархічних груп на його функціонування, необґрунтованої тарифної політики спостерігається уповільнення темпів зростання основних показників підприємств ПЕК, «вимивання» грошових коштів, зниження виробничого потенціалу.

На розвиток паливно-енергетичного комплексу значний вплив здійснюють взаємовідносини між різними групами зацікавлених осіб, які формують і реалізують власні інтереси. У цьому слід вказати на можливості виникнення та подальшого поглиблення такого негативного явища як рейдерство, що призводить до розбалансування економічної системи суб'єктів господарювання ПЕК, зниження їх інвестиційної привабливості та формування негативного іміджу держави з боку зацікавлених осіб.

У таких умовах особливого значення набуває розробка та реалізація механізмів протидії рейдерським захопленням на підприємствах паливно-енергетичного комплексу.

Вирішенням питань щодо визначення рейдерства, розробкою механізмів протидії займаються вчені: С. Албул [1], З. Варналій [2], О. Захаров [3], О. Мельниченко [4], І. Отенко [5] та ін.

У наявних наукових розробках запропоновано концептуальні положення щодо визначення рейдерства. Проте залишаються невирішеними питання щодо виявлення напрямів розвитку паливно-енергетичного комплексу, враховуючи особливості його функціонування.

Мета та завдання статті

Метою статті є характеристика стану та виявлення особливостей здійснення рейдерства в паливно-енергетичному комплексі. Для досягнення поставленої мети вирішуються завдання: визначено поняття «рейдерство» та розроблено концепцію «рейдерської привабливості», охарактеризовано стан і напрями трансформацій паливно-енергетичного комплексу, вказано фактори, які впливають на формування й здійснення рейдерських атак.

Виклад основного матеріалу дослідження

У результаті структурно-змістового аналізу можна підсумувати, що більшість науковців і фахівців при визначенні рейдерства фокусують увагу на функціональних та нормативно-правових характеристиках, розвиваючи їх у відповідних підходах. Поряд з цим у межах систематизованих теоретичних положень рейдерство розглядається з позиції технологічного, структурного, організаційного, результативного та системного підходів. Узагальнення сучасних теоретичних підходів дозволило визначити рейдерство на підприємствах ПЕК як комплекс взаємопов'язаних дій, формування та реалізація яких здійснюється на основі економічних, фінансових, корпоративних, соціальних, силових, юридичних, психологічних інструментів, спрямованих на захоплення власності підприємств, забезпечення їх управління, формуючи негативне сприйняття іншими паливно-енергетичними компаніями, соціальними та державними інституціями, внутрішніми і зовнішніми контролюючими й фінансовими органами, робітниками, які здійснюють вплив на функціонування підприємств ПЕК.

Слід вказати на те, що концепція «рейдерської привабливості», у межах якої будується відповідне інформаційно-аналітичне забезпечення та розробляються заходи щодо протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу, не розроблена.

У наявних наукових напрацюваннях відсутні теоретичні положення щодо визначення «рейдерської привабливості» підприємств паливно-енергетичного комплексу як важливої категорії, що впливає на природу, напрями розвитку рейдерства, прийняття управлінських рішень щодо протидії цьому негативному явищу.

Спираючись на власне визначення рейдерства на підприємствах паливно-енергетичного комплексу, запропоновано характеризувати «рейдерську привабливість» як систему поглядів, що містить нормативно-правовий і інформаційний базис, процедури оцінювання відносно визначення інтегрального критерію, формування інформаційно-аналітичного забезпечення та прийняття управлінських рішень щодо протидії рейдерству на підприємствах ПЕК.

У межах запропонованого підходу при визначенні «рейдерської привабливості» підприємств ПЕК увага фокусується на системі факторів і показників, що характеризують функціонування компаній, рівня інтегрального показника, що демонструє ефективність прийняття управлінських рішень, принципах корпоративного управління, формуванні напрямів управління, правах та особливостях взаємодії із акціонерами та різними групами зацікавлених осіб.

При визначенні «рейдерської привабливості» формування та забезпечення функціонування спеціалізованого підрозділу має особливе значення, оскільки рівень ефективності його діяльності впливає на можливості виникнення «рейдерської ситуації». У цьому контексті запропоновано розробити положення про функціонування поданого підрозділу, який містить:

- нормативно-правове забезпечення, що регулює його діяльність;
- права та обов'язки;
- функції;
- структуру управління;
- напрями та особливості протидії силовому захопленню підприємств ПЕК;
- імплементацію напрямів функціонування спеціалізованого підрозділу у функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу;
- забезпечення взаємодії спеціалізованого підрозділу з іншими структурними елементами підприємств ПЕК.

Особливе значення має показник рівня взаємодії між групами зацікавлених осіб і підприємствами паливно-енергетичного комплексу, який визначається як інтегральне значення шляхом множення відповідних критеріїв, що відображають вплив кожної з групи цих осіб.

У контексті визначення «рейдерської привабливості» запропоновано розробити антирейдерський кодекс, який полягає у формуванні та реалізації комплексу заходів для протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу. При цьому враховуються: особливості інформаційної політики, напрями застосування нормативно-правового забезпечення, корпоративні взаємовідносини, рівень взаємодії між підрозділами підприємств ПЕК та різними групами зацікавлених осіб, напрями та заходи щодо протидії рейдерству, визначення відповідальних осіб за реалізацію репрезентованих напрямів і заходів.

Отже, у процесі дослідження сутності категорії «рейдерство» на основі використання методів дослідження (систематизації, узагальнення, морфологічного аналізу) визначено, що теоретичним базисом забезпечення економічної безпеки підприємств паливно-енергетичного комплексу є відповідна концепція «рейдерської привабливості», що об'єднує систему поглядів, які містять нормативний та інформаційний базис, процедури оцінки, принципи і напрями управління, рівень взаємодії між різними групами зацікавлених осіб, функціонування спеціалізованого підрозділу, антирейдерський кодекс. Така система дозволила розробити інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству та формувати кількісне підґрунтя для прийняття управлінських рішень.

Характеризуючи стан паливно-енергетичного комплексу, слід вказати, що за досліджений період спостерігається скорочення індексу для всіх елементів промислового виробництва у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Зокрема, у сфері виробництва електроенергії індекс промислового виробництва знизився на 18,2 %, у сфері розподілення енергії – на 8,9 %, виробництва газу, розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи – на 19,8 %. Аналогічні тенденції спостерігались і за січень-травень 2016 р., де індекси промислового виробництва за елементами промислового виробництва у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря знизились порівняно з початком року:

- у сфері розподілення електроенергії – на 1,6 %;
- у сфері виробництва газу, розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи – на 5,2 %.

Гальмують розвиток паливно-енергетичного комплексу олігархізація галузі та необґрунтований вплив державних органів влади.

Рівень олігархізації економіки підприємств паливно-енергетичного комплексу визначається безпосереднім впливом олігархічних груп на його функціонування та розвиток. На думку експертів, фінансово-промислові групи під керівництвом Д. Фірташа, А. Ключова та С. Ключова, Р. Ахметова формують сучасну політику у паливно-енергетичному комплексі, здійснюють управління ним. Проте останніми роками за рахунок створення нормативно-правової бази дії, спрямовані на лібералізацію ринку, зниження «російського» впливу послабили олігархічний чинник.

Отже, рівень олігархізації економіки підприємств ПЕК відповідає середньому значенню, що характеризується впливом лише на окремі напрями їх функціонування.

Рівень лобіювання інтересів зацікавлених осіб у паливно-енергетичному комплексі є високим унаслідок «непрозорості» та низького рівня розвитку ринкових відносин, що відповідає системному лобіюванню інтересів окремих груп та впливає на функціонування й розвиток підприємств ПЕК.

Як вже зазначалось, посередній рівень «тінізації» економіки підприємств паливно-енергетичного комплексу обумовлений також здійсненням «непрозорої» приватизації за рахунок впливу олігархічних груп та перелічених вище факторів. Поряд з цим, на нашу думку, майже всі підприємства ПЕК приватизовані за рахунок «непрозорих» схем. Тому наведений показник характеризується діями, спрямованими на здійснення приватизації, що мають «непрозорий» характер та впливають на розвиток паливно-енергетичного комплексу. Більшість операцій зі зміни власника підприємств ПЕК визначаються на основі «власних» домовленостей, без урахування інтересів усіх груп зацікавлених осіб.

Рівень впливу державних органів влади на підприємства паливно-енергетичного комплексу визначаються прямим впливом, що обмежує права підприємств паливно-енергетичного комплексу, сприяє виникненню відносин, які можуть мати неправовий характер. Водночас чинна нормативно-правова база, створені та функціонуючі антикорупційні органи обмежують цей вплив. Це дозволяє стверджувати те, що спостерігаються деякі випадки прямого впливу державних органів влади на підприємства паливно-енергетичного комплексу, проте взаємодія здійснюється у межах визначених повноважень і чинного нормативно-правового поля.

Слід також звернути увагу на фактори, які впливають на функціонування паливно-енергетичного комплексу: рівень корумпованості й тінізації, лобіювання інтересів зацікавлених осіб, рівень «непрозорої» приватизації.

У результаті дослідження визначено вплив факторів на загальний рівень корумпованості та тінізації ПЕК (табл. 1).

Таблиця 1. Результати оцінки показників рівня корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу

Показники	Значення
Рівень корумпованості	1
Рівень тінізації	0,5
Рівень олігархізації економіки підприємств паливно-енергетичного комплексу	0,5
Рівень лобіювання інтересів зацікавлених осіб	1,0
Рівень «непрозорої» приватизації	1,0
Рівень впливу державних органів влади на підприємства паливно-енергетичного комплексу	0,5

Отже, у дослідженні встановлено, що у паливно-енергетичному комплексі спостерігається високий рівень корумпованості та тінізації, що забезпечує накопичення негативних явищ і зростання «рейдерської привабливості».

У результаті аналізу визначено, що здійснення найбільших рейдерських атак у 2015 р. на суб'єкти підприємницької діяльності реалізовано радикальними засобами, зокрема із застосуванням зброї та відповідних осіб. Водночас економічні та юридичні аспекти щодо рейдерства мають другорядний характер, що віддзеркалює нинішні умови функціонування держави та суспільства.

Слід зазначити, що географія рейдерських атак охоплює всю територію України. Так, для Західного регіону кількість рейдерських атак складає – 7 (10,3 %), для зони антитерористичної операції та Криму – 10 (14,7 %), для Східного регіону – 11 (16,2 %), для Південно-Східного регіону – 19 (27,9 %), для Центрального – 21 (30,9 %). Отже, найбільша їх кількість спостерігається у Центральному та Південно-Східному регіонах, що пов'язано із привабливістю об'єктів для рейдерства та відповідними умовами для її реалізації. Однак це явище характерне для всіх регіонів, що потребує здійснення відповідних дій, особливо у частині формування інформаційно-аналітичного забезпечення й розробки механізмів його реалізації.

У результаті дослідження проблеми рейдерства визначено, що за січень-лютий 2015 р. в Україні присвячено від 251 до 419 інформаційних повідомлень, у зоні уваги рейдерів знаходилося від 13 до 24 об'єктів [6].

Найбільш привабливими сферами для здійснення рейдерства є:

- паливно-енергетична;
- харчова промисловість;
- лотерейна діяльність.

У паливно-енергетичному комплексі, на думку експертів, найбільш привабливою сферою щодо здійснення рейдерських атак є нафтогазова (46,4 %) та електроенергетика (37,3 %). Вугільна галузь знаходиться на низькому рівні. Такий розподіл обумовлений сучасними умовами господарювання України, недосконалою системою формування протидії злочинності, привабливістю та результативністю функціонування нафтогазової та електроенергетичної сфер, зростанням їх значущості у паливно-енергетичному комплексі. Зниження привабливості вугільної галузі пов'язано зі скороченням рівня ефективності її віддачі, впливом антитерористичної операції, зовнішніх і внутрішніх факторів.

У паливно-енергетичному комплексі найбільш привабливими для злочинів є сфера господарської діяльності, службова діяльність знаходиться на другому місці, і відносини із власністю на останньому місці. Такий розподіл характеризує напрями здійснення рейдерства, де особлива увага фокусується на господарській діяльності.

Суб'єктами, що здійснюють кримінальні правопорушення, є такі:

- службові особи, які виконують відповідні функціональні обов'язки;
- матеріально-відповідальні особи;
- особи, що забезпечують охорону товарно-майнових цінностей;
- інші особи, що взаємодіють із підприємствами паливно-енергетичного комплексу.

Слід зазначити, що науковці поділяють злочини, які відбуваються у паливно-енергетичному комплексі, на три основні групи:

1. Викрадення майна та обладнання.
2. Зазіхання на фінансово-господарську діяльність.
3. Зазіхання, пов'язані із впливом державного управління [7, с. 44].

Такий поділ дозволяє визначити напрями, які впливають на створення підґрунтя для «рейдерської привабливості» підприємств паливно-енергетичного комплексу та розвиток рейдерських атак.

У паливно-енергетичному комплексі, на нашу думку, знижується кількість економічних злочинів і вони займають незначну питому вагу у загальній їх кількості. Поряд з цим наведена статистика є обмежена і не відповідає сучасному стану.

Слід зазначити, що показовим у частині формування «рейдерської привабливості» підприємств паливно-енергетичного комплексу є визначення видів злочинів:

- проти власності – 66 % від загальної кількості;
- пов'язаних із службовою діяльністю – 29 %;
- пов'язаних із господарською діяльністю – 5 %.

У результаті аналізу визначено, що в структурі зареєстрованих злочинів на підприємствах паливно-енергетичного комплексу найбільшу питому вагу складають правопорушення у сфері електроенергетики (58 %). Це обумовлено тим, що зазначена сфера, з одного боку, функціонує найбільш динамічно та має високу результативність діяльності. Крім того, більшість підприємств складають монополію. З іншого боку, електроенергетика є найбільш «закритою» сферою, в якій більшість фінансово-господарських операцій здійснюється в неопублічній сфері. Тому це стає основою для реалізації можливостей економічних правопорушень та здійснення рейдерських атак і захоплень. Майже порівну за питомою вагою розподілені злочини у вугільній (22 %) та нафтогазовій (20 %) галузях. Такий розподіл обумовлений зростанням впливу ринкових відносин у зазначених галузях та зниженням впливу державних інституцій.

Більшість авторів вказують на напівкримінальний розподіл власності у сфері паливно-енергетичного комплексу шляхом здійснення рейдерських атак. Зокрема, А. Гриценко визначає такі фактори рейдерства у цьому комплексі:

- багатоканальна система тінізації;
- корумпованість;
- олігархізація;
- механізми лобіювання інтересів відповідних осіб [8, с. 331].

Одним із видів рейдерства проти держави у паливно-енергетичному комплексі є так звана приватизація. Зокрема, наявні проблеми пов'язані із відсудженням трубопроводів внутрішнього розподілу газу та газорозподільних об'єктів, які фактично за останні десятиріччя приватизуються при наявності відповідної заборгованості, що визначена Законом України «Про трубопровідний транспорт». Слід зазначити, що на сучасному етапі функціонує 55 акціонерних товариств з газопостачання і газифікації, в яких держава не має контрольного пакету акцій. Більш того у найбільших 13 облгазах кількість акцій, які належать державі, не перевищують 51 %. У таких умовах держава втратила контроль над прийняттям управлінських рішень і отриманням відповідних фінансових ресурсів.

У результаті аналізу визначено: на «рейдерську привабливість» підприємств паливно-енергетичного комплексу впливають фактори, що містять різні аспекти їх функціонування: економічні, господарські, силові, управлінські, функціональні, соціальні, політичні. Особливе значення мають зв'язки між державою та іншими групами зацікавлених осіб, забезпечення їх впливу на підприємства ПЕК. Визначені фактори, їх кількість та особливості взаємодії свідчать про складність забезпечення протидії рейдерським впливам і зниження «рейдерської привабливості».

Для формування інформаційно-аналітичного забезпечення щодо реалізації антирейдерських дій на підприємствах паливно-енергетичного комплексу важливе значення має оцінка рівня їх «рейдерської привабливості». У цьому контексті запропоновано визначити фактори, що здійснюють найбільший вплив на формування останньої шляхом використання інструментів експертного аналізу.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, у результаті дослідження запропоновано визначення рейдерства та розроблено концепцію «рейдерської привабливості» підприємств паливно-енергетичного комплексу. Особливе значення має дослідження впливу факторів на «рейдерську привабливість» підприємств ПЕК, що дозволило сформувати інформаційне підґрунтя для ухвалення виважених управлінських рішень щодо протидії рейдерству.

Перспективними напрямками подальших досліджень є:

- розробка інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству підприємств паливно-енергетичного комплексу;
- формування механізму інтегральної оцінки «рейдерської привабливості» підприємств ПЕК;
- розробка системи протидії рейдерству, з урахуванням особливостей взаємодії між різними групами зацікавлених осіб.

Список літератури

1. Албул, С. В. Рейдерство: до питання вироблення державної стратегії протидії [Електронний ресурс] / С. В. Албул, С. О. Кузнichenko. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi->

2. Живко, З. Б. Удосконалення державного регулювання у сфері протидії рейдерству [Електронний ресурс] / З. Б. Живко, З. С. Варналій. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi->.
3. Захаров, О. І. Система управління комплексним забезпеченням економічної безпеки підприємством [Електронний ресурс] / О. І. Захаров. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi->.
4. Мельниченко, О. А. Основи протидії рейдерству: державноуправлінський аспект / О. А. Мельниченко // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – Донецьк, 2010. – Т. XI. – № 170. – С. 212–224.
5. Отенко, І. П. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. – 262 с.
6. Моніторинг рейдерських атак в Україні за січень– лютий 2015р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Reyderstvo-doslidzhennya-UIRE.pdf>.
7. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: кримінологічна характеристика та запобігання: монографія / Б. М. Головкін, Г. Ю. Дарнопих, І. О. Христич та ін. ; за заг. ред. Б. М. Головкіна. – Х.: Право, 2013. – 248 с.
8. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований [Текст] / под ред. А. А. Гриценко. – Харьков: Форт, 2008. – 928 с.

References

1. Albul, S. V. & Kuznichenko, S. O. (n.d.). *Rejderstvo: do putannia vuroblennia dergavnoj strategij protudij* [Raiding: the question of developing government strategy against]. Retrieved from <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-> [in Ukrainian].
2. Zhyvko, Z. B. & Varnaliy, Z. S. (n. d.). *Udoskonalennya derzhavnogo reguluvannya u sferi proty'diyi rejderstvu* [Improvement of state regulation of counter raiding]. www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-. Retrieved from <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-> [in Ukrainian].
3. Zakharov, A. I. (n. d.). *Systema upravlinnya kompleksnym zabezpechenniam ekonomichnoyi bezpeku pidpruemstvom* [The control system providing integrated economic security]. www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-. Retrieved from <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-> [in Ukrainian].
4. Melnichenko, O. A. (2010). *Osnovu protudiyi rejderstvu: derzhavno-upravlinskij aspekt* [Fundamentals counter raiding, public-administrative aspect]. *Proceedings of the Donetsk State University of Management*, 170, 212–224 [in Ukrainian].
5. Otenko, I. P. & Ivashchenko, G. A. & Voronkov, D. K. *Ekonomichna bezpeka pidpryemstva* [The economic security of the enterprise]. Kharkiv: KhNEU. [in Ukrainian].
6. *Monitoring rejderskuh atak v Ukraini za sichen – lytuj 2015* [Monitoring raiding in Ukraine in January – February 2015]. (n. d.). Retrieved from: [www.uire.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Reyderstvo-doslidzhennya-UIRE.pdf](http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Reyderstvo-doslidzhennya-UIRE.pdf). Retrieved from <http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Reyderstvo-doslidzhennya-UIRE.pdf> [in Ukrainian].
7. Golovkin, B. M. & Darnopux, G. Y. & Xrustuch, I. O. (2013). *Zlochinnist paluvno-energetichnoj sferu Ukrainu: kriminologichna harakterustuka ta zapobigannya* [Crime in the energy sector of Ukraine: criminological characteristics and prevention]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
8. Grucenko, A. A. (2008). *Institucional'naya arxutektonika v dunamiku ekonomicheskix preobrazovanij* [Institutional arhytektionika dynamics and economical transformations]. Kharkiv: Fort [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 01.04.2017 р.